

70 lat

OCHRONY PRZYRODY
W PARKU ŚLĄSKIM

70 lat

OCHRONY PRZYRODY
W PARKU ŚLĄSKIM

Chorzów, 2020

70 lat ochrony przyrody w Parku Śląskim

Redakcja merytoryczna: Zespół Fundacji Park Śląski

Korekta: Wojciech Gosek

Opracowanie graficzne: Karolina Górka

Skład i edycja graficzna: Społeczna Grupa Medialna sp. z o.o.

Wydawca: Fundacja Park Śląski

@Fundacja Park Śląski, Chorzów 2020

Publikacja bezpłatna

„Treści zawarte w publikacji nie stanowią oficjalnego stanowiska organów
Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
w Katowicach”.

The image features a dark green background. On the left side, there is a series of concentric, semi-transparent circles in a lighter shade of green. A solid, dark green rectangle is positioned on the right side of the image. The word "Wstep" is written in a white, serif font, centered within the dark green rectangle.

Wstep

Szanowni Państwo,

Park Śląski to miejsce niezwykle urokliwe, różnorodne i z ogromnym potencjałem. Dodatkowo dla mnie jest również paletą kolorowych wspomnień z dzieciństwa i młodości, gdy mieszkałam na Osiedlu Tysiąclecia. W tym pierwszym okresie chodziłam tam na spacer z rodziną, a później spotkałam się towarzysko z rówieśnikami.

Pamiętam „Kapelusz” pachnący kwiatami podczas wystaw, a znaczną część wakacji spędzałam na „Fali”, na którą przyjeżdżały tłumy z całego regionu. Park jest wspaniały, jednak trudno nie zauważyć, że w ciągu tych minionych siedmiu dekad, szczególnie jeżeli chodzi o infrastrukturę, mocno się zużył. Nie umniejsza to jednak wspaniałego dzieła wielu pokoleń, które go stworzyły: projektantów, wykonawców i przede wszystkim społeczeństwa. Właśnie dlatego, wspólnie z Zarządem Województwa Śląskiego, modernizujemy go z pełnym poszanowaniem jego kompozycji przestrzennej, historii, tradycji i unikatowego charakteru.

Początki

P A R K U Ś L Ą S K I E G O

A miary być
asfaltowe ścieżki...

Kalendarium

1950

Posiedzenie Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach, zapada decyzja o powstaniu WPKiW.

1951

Początek budowy Parku Śląskiego.

1954

Rozpoczyna się budowa Śląskiego Ogrodu Zoologicznego.

1955

Otwarcie Planetarium Śląskiego.

1956

Dobiega końca budowa Stadionu Śląskiego.

1957

Początek budowy Śląskiego Wesołego Miasteczka.

1957

Rusza Kolejka Wąskotorowa.

1961

Oddano do użytku Ośrodek Postępu Technicznego.

1962

Rozpoczyna działalność Ośrodek Turystyczny PTTK.

1963

Została otwarta Galeria Rzeźby Śląskiej.

1963

Przekazano do użytku Ośrodek
Harcerskiego.

1966

Otwarcie kąpieliska Fala.

1967

Zaczyna kursować kolejka linowa Elka.

1968

Uroczyste otwarcie Rosarium.

1968

Powstaje Hala Wystaw Kapelusz.

1975

Otwiera podwoje Górnośląski Park Etnograficzny.

2007

Powstaje Park Liniowy Palenisko.

2017

Wyznaczenie stref zagospodarowania i użytkowania Parku Śląskiego.

Roślinność

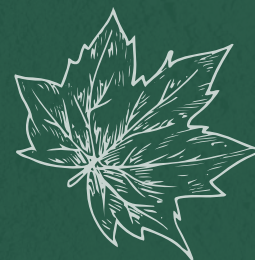
W PARKU ŚLĄSKIM

Wierzba

Topola

Klon Pospolity

Jawor

Brzoza

Dąb

Jesion

Jarząb

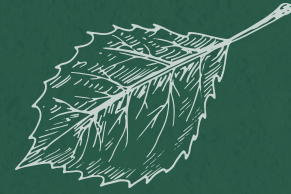
Sosna

Buk

Jawor

Grab

Lipa

Leszczyna

Bez Czarny

Jodła

Świerk

Olsza

Kalina

Trzmielina

Kruszyna

Głóg

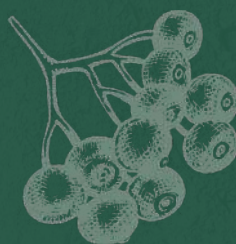
Szakłak

Dereń

Chmiel

Jarzębina

Czeremchy

Warto zobaczyć

W P A R K U Ś L ą S K I M

Promenada im. gen. Jerzego Ziętka

Trzon kompozycji Parku, wielka arteria spacerowa łącząca najatrakcyjniejsze elementy programowe. Motywem wiodącym są tu regularne układy drzew w formie wielorzędowych boskietów szachownicowych. Oryginalna kompozycja wraz z nasadzeniami roślinnymi - zachowana i czytelna. Skala struktur budowanych z roślinności wysokiej (np. dwurzędowy układ topól berlińskich (łac. *Populus xberolinensis* Dippel) wzdłuż wielkiego stawu), tworzących jednoznaczną ścianę wnętrza. W 2014 r. na zakończeniu tej części Promenady w sąsiedztwie Al. Główniej pojawiły się nowe elementy - czworokątny trawnik (kontynuacja linii topól) oraz kwietnik sezonowy (kontynuacja serii okrągłych kwietników sezonowych).

Ogród Różany

Zgromadzono tu kolekcję róż rabatowych, parkowych, pnących - poszczególne grupy, gatunki, odmiany wyeksponowano przede wszystkim na wydłużonych rabatach w układzie równoległym na rozległej płaskiej powierzchni trawiastej oraz na łagodnym skłonie w niewielkich 6-kątnych modułach ("plastry miodu"). Roślinność drzewiastą zastosowano w postaci klasycznych soliterów, klombów (głównie grupy zwarte mieszane różnogatunkowe - dominują rośliny iglaste), formowanych żywopłotów (w układzie zrytmizowanym). Całość dopełnia układ wodny - niewielki staw oraz kilka wydłużonych betonowych basenówz roślinnością wodną i przywodną. Oryginalna kompozycja wraz z nasadzeniami roślinnymi - zachowana i czytelna.

Aleja Główna

Reprezentacyjna droga wjazdowa od ul. Chorzowskiej. Aleja jednorzędowa (szpalery regularne obustronne). Drzewostan: zróżnicowany wiekowo z przewagą drzew starszych; skład gatunkowy mieszany (4 gatunki: klon jawor, klon pospolity, dąb szypułkowy, jesion). Obecność nowych, dosadzonych egzemplarzy drzew odbiegających zasadniczo od dotychczasowej zasady gatunkowej (grab pospolity odmiana kolumnowa).

”Duża Łąka”

Otwarta, rozległa przestrzeń z nielicznymi, dyskretnymi elementami kompozycji roślinnej - monumentalne solitery zróżnicowane pokrojowo (drzewa liściaste i iglaste) oraz nieliczne zwarte klomby z roślinności wysokiej. Skala dostosowana do ogólnej kompozycji i wielkości założenia. W obrębie wnętrza wyróżniają się mini-kompozycje tzw. bartmanki. "Bartmanka" - w obrębie większego wnętrza niewielki placzyk o kompozycji geometrycznej; miejsce kameralnego wypoczynku z siedziskiem i oszczędną oprawą roślinną. Autorem takich rozwiązań (m.in. w Parku Śląskim) jest prof. Edward Bartman z warszawskiej szkoły architektury krajobrazu.

Pole Marsowe

Rozległe, regularne romboidalne wnętrze, jedno z najważniejszych miejscw Parku. Świetna przestrzeń wypoczynkowa, wykorzystywana do imprez masowych. Kompozycja oryginalna, klarowna, czytelna. Granice i ściany wnętrzaw głównym stopniu tworzą charakterystyczne wąskostrzeliste topole włoskie, zgrupowane po 4 sztuki (oryginalnie), co daje efekt rytmicznej ażurowości ścian (okna widokowe) i rozświetlenia wnętrza. Wewnątrz, symetrycznie na obrzeżach, 2 duże grupy wielogatunkowe z przewagą roślin iglastych.

Aleja Harcerska

Reprezentacyjna droga wjazdowa od ul. Parkowej - dojazd do Skansenu, Stadionu, Ośrodka Harcerskiego i w głąb Parku. Dekoracyjne nasadzenia w pasie rozdzielającym jezdnie - prostokątne, wydłużone rabaty różane (różne odmiany róży okrywowej), fragmentami żywopłot formowany w układzie liniowym naprzemianległym. Na wysokości Stadionu - nasadzenia liniowe głównie z udziałem świerka serbskiego (łac. *Picea omorica*) o modelowych formach pokrojowych na całej długości.

Ogród Bylinowy

Ogród z bogatą kolekcją bylin (ozdobne z kwiatów, liści). Całości towarzyszą rośliny drzewiaste (różne gatunki) w niewielkich grupach (głównie zwartych) i w formie soliterów, usytuowane na trawniku. Kompozycja swobodna, w znacznej części oryginalna.

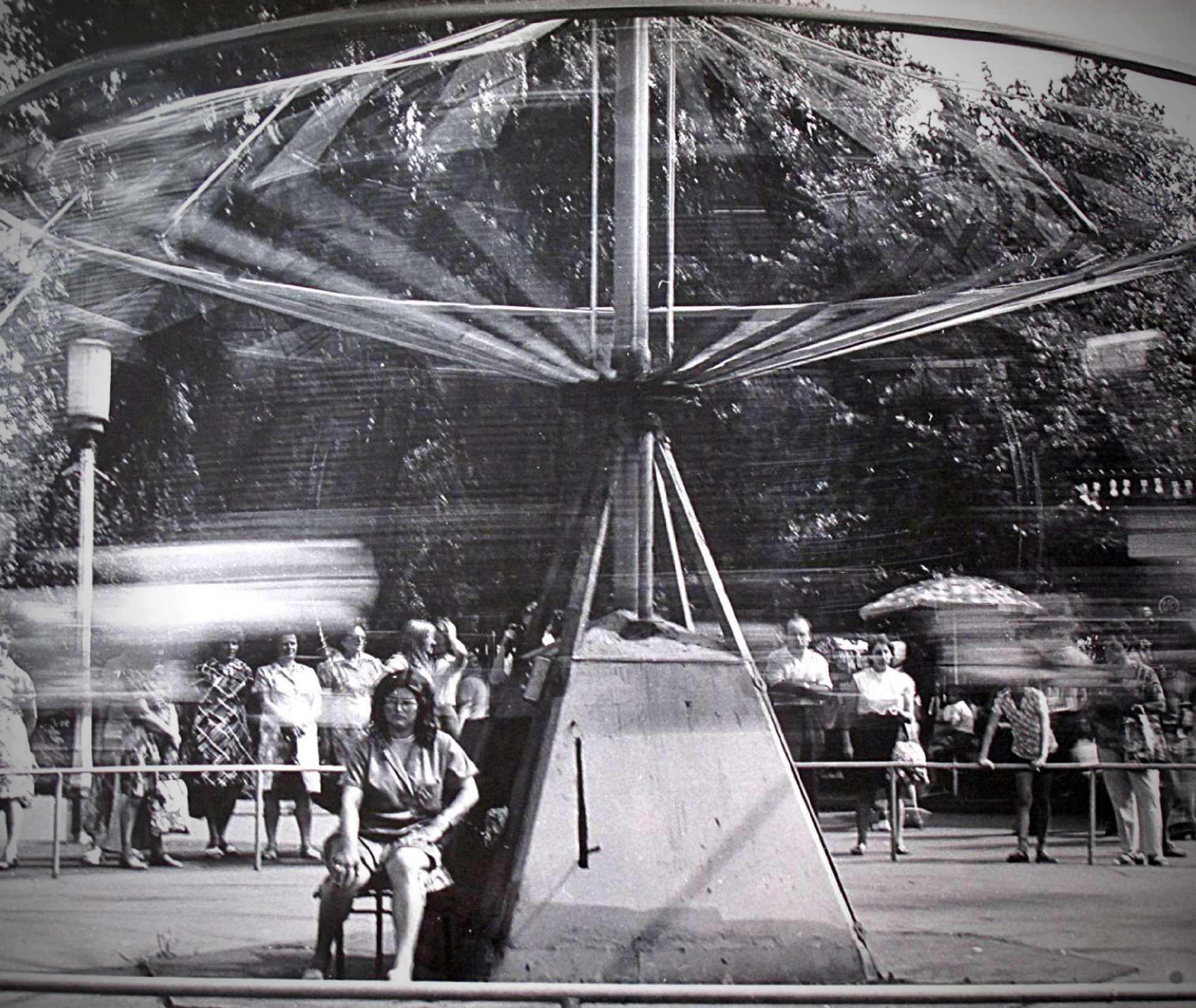

Pomniki przyrody

Zgodnie z brzmieniem ustawy o ochronie przyrody z 2004 roku, pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie. Drzewa i krzewy o wymiarach kwalifikujących je do miana pomnika przyrody np. brzoza brodawkowata obw. 221 cm, buk pospolity obw. 365 cm, cyprysik groszkowy odm. szpilkowata obw. 105 cm, czereśnia ptasia obw. 165 cm, czereśnia ptasia 2-pniowa obw. 295 cm, głóg jednoszyjkowy obw. 123 cm, grusza pospolita obw. 228 cm (sektor I); jarzab mączny obw. 130 cm, jarzab szwedzki obw. 195 cm, jesion wyniosły obw. 337 cm, kasztanowiec pospolity obw. 315 cm, klon jawor obw. 232 cm, klon pospolity obw. 300 cm, klon srebrzysty obw. 303 cm, szakłak pospolity, wiąz górski obw. 265 cm, wierzba biała obw. 480 cm, wiśnia wonna obw. 132 cm.

Wspomnienia

Wieża szklarniowa

W latach 1968-80 nad parkiem górowała 54-metrowa wieża szklarniowa. Idea była prosta: maksymalna produkcja na minimalnej powierzchni. Jerzy Ziętek zobaczył takie wieże w Austrii i w Szwajcarii i zarządził budowę w WPKiW. Stopniowo wieża stała się niebezpieczna (wiatr zrywał płyty), a siarka, obecna wtedy w powietrzu, uszkodziła poliester - szyby zmatowiały, w wieży robiło się coraz ciemniej; koszt energii dziesięciokrotnie przekraczał zyski. Wieżę rozebrano, a na jej gruzach rozpoczęto budowę Pawilonu Kultury Ogrodniczej - przez niektórych nazywanego złośliwie „Szkieletorem”, bo rozpoczęta w 1986 roku budowa nigdy nie została zakończona „Szkieletora” rozebrano na wiosnę 2014 roku.

Wystawy kwiatowe

Wystawy kwiatowe organizowane w Parku Śląskim były znane w całej Polsce. W części konkursowej wystawcy byli podzieleni na grupy - osobno prezentowano i oceniano państwowe gospodarstwa ogrodnicze i zakłady zieleni miejskiej, które posiadały własne szklarnie i ogrodnictwa przyzakładowe. Udział w wystawie wiązał się z ogromnym prestiżem - wystawcy doskonale zdawali sobie sprawę, że Ślązacy są ogromnymi miłośnikami prowadzenia ogrodów i uprawiania kwiatów. W 2013 roku ekspozycja została przeniesiona z Hali Wystaw „Kapelusz” i terenów do niej przyległych w miejsce, w którym były organizowane pierwsze wystawy - przy tzw. ścianach placu, przy alei Głównej. Ostatnia wystawa odbyła się w 2015 roku, po raz 127.

ZAKŁAD OGRODNICZY
ŚLĄSKIEGO PARKU KULTURY
I WYPOCZYNKU W CHORZOWIE
CHORZÓW III

Parkowa astronomia

O tym, że 19. południk biegnie przez Park Śląski, wiedzieli dotąd głównie pracownicy naukowcy Planetarium Śląskiego oraz członkowie Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii. Podanie dokładnej pozycji i współrzędnych jest bowiem warunkiem koniecznym do publikowania wyników prowadzonych obserwacji. 19. południk przechodzi przez środkową część Afryki, Serbię, Węgry i Słowację. Polskę dzieli natomiast na dwie części, co ma bardzo duże znaczenie na przykład w kartografii. W naszym kraju to jeden z najważniejszych południków, właśnie od niego zaczyna się sporządzanie map geodezyjnych. W Parku Śląskim przebieg południka został oznaczony szyną kolejową. Po obu stronach stanęły spore znaki informacyjne o następującej treści: „Przechodniu stoisz w miejscu, przez które przebiega 19. południk długości geograficznej wschodniej. Linia południka została wyznaczona przez Śląski Oddział Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii dla upamiętnienia 50-lecia utworzenia oddziału oraz 60-lecia Planetarium i Obserwatorium Astronomicznego im. Mikołaja Kopernika”.

Loty balonem

Corocznie, 2-3 razy w roku odbywały się w Parku Śląskim loty balonem. Przyjaciół taty Pana Michała Gałkiewicza latał balonami, więc zawsze jako dziecko chodził wraz z całą rodziną oglądać pokazy i wspierać startujące osoby. Z ciekawostek warto wiedzieć, że to nie były balony jakimi lata się obecnie na ogrzane powietrze, tylko były to balony na gaz, dokładnie taki jaki jest w kuchenkach. Pompowanie balona trwało pół dnia. Nad całością akcji czuwało pogotowie gazowe. Balony startowały z łąki (wejście od Chrobrego). Start balonów odbywał się popołudniem. Do gondoli, gdzie siedzieli ludzie były przyczepiane worki z piaskiem, w momencie kiedy chciano regulować wysokość lotu wtedy sterowano gazem, albo wysypywano piasek. Do lądowania było konieczne całkowite wypuszczenie gazu.

STOMIL

SP-BZH

KATOWICE

SP-BZM

POLONEZ

Święto Trybuny Robotniczej

Święto odbywało się w latach 70-tych, cyklicznie, co roku i trwało 2 dni. Wzdłuż głównej alei ustawione były stragany, na których można było kupić m.in. pamiątki, książki, coś do zjedzenia i picia. Były również rozstawione stoiska z grillami. Zabawa była dla wszystkich, którzy byli jej spragnieni. Były utworzone dwa kręgi, na których odbywały się zabawy, dyskoteki, koncerty oraz występy zespołów tanecznych. Każdy mógł znaleźć coś dla siebie i zabawa trwała aż do rana. Park w czasie święta Trybuny był pełny ludzi. Tłumy "zalewały" również Wesołe miasteczko, zoo i "Elkę". Starsi mieszkańcy aglomeracji śląskiej wspominają je z rozmarzeniem i utęsknieniem, jako czas kiedy wszyscy mogli się wspólnie bawić. Na święto trybuny robotniczej zakłady pracy rozdawały bilety wstępu i dzięki nim można było brać udział za darmo we wszystkich zorganizowanych atrakcjach. Dodatkowo każdy bilet posiadał przypisany numer i pełnił funkcję losu loteryjnego. Losowanie nagród odbywało się ostatniego dnia imprezy. Przebieg tego święta nie odbiegał rozmachem od obecnie organizowanych obchodów dni miast.

Park Śląski w liczbach

Park Śląski zajmuje powierzchnię 620 hektarów. Wielkość czyni go największym tego typu obiektem w Polsce i jednym z większych w świecie. Jest prawie dwa razy większy od nowojorskiego Central Parku (341 hektarów) i cztery razy od londyńskiego Hyde Parku (159 hektarów). Park Śląski zbudowano z pomysłem, ale i z rozmachem. Odwiedzający mają do dyspozycji ponad 70 km alejek i 2400 ławek. Logo Parku symbolizuje „Zielone Płuca Śląska”, jak potocznie określano WPKiW w całej Polsce. Przydomek znakomicie odzwierciedla miejsce, w którym mieszkańcy najbardziej uprzemysłowionego i zurbanizowanego regionu Polski mogli spędzić czas w przepięknych okolicznościach przyrody, odpocząć i napawać się powietrzem przefiltrowanym przez setki tysięcy drzew. Do końca września 2020 r. kolejką linową "Elką" przejechało ponad 1 182 000 osób.

Rada ds. Różnorodności Biologicznej

PODJĘCIE UCHWAŁY WS. STREF
ZAGOSPODAROWANIA I UŻYTKOWANIA
PARKU ŚLĄSKIEGO

dr hab. Adam Rostański

prof. dr hab. Piotr Skubała

prof. dr hab. Krzysztof Rostański

dr Jerzy Parusel

dr Izabela Gerold Śmietańska

Marek Widuch

dr Ryszard Kulik

Janusz Kminikowski

Aneta Moczowska

Artur Cieślak

Łukasz Drozd

Barbara Bacler-Zbikowska

Strefy zagospodarowania i użytkowania

Do bardzo ważnych wydarzeń z punktu widzenia ochrony bioróżnorodności w Parku Śląskim, zaliczyć należy, podjęcie w dniu 5.12.2017 r. przez Radę ds. Różnorodności Biologicznej Parku Śląskiego roku uchwały w sprawie stref zagospodarowania i użytkowania Parku Śląskiego ze względu na potrzeby możliwości ochrony wartości przyrodniczych.(WPKiW: Strefy przyrodniczo-użytkowe Parku Śląskiego). Zgodnie z przeprowadzonymi badaniami, analizami ekspertów, dyskusją nad projektem, przyjęty został następujący podział:

1.

Ścisła strefa ochrony przyrody (zakazany lub ograniczony wstęp z intensywnymi pracami pielęgnacyjnymi)

- a. punktowe miejsca nagromadzenia wartości przyrodniczych,
- b. gniazdowania i bytowania ptaków, rzadkich gatunków roślin,
- c. płatów naturalnych zbiorowisk roślinnych,
- d. wszelkie naturalne/półnaturalne oczka wodne, stawy i ich bezpośrednie otoczenie.

2.

Strefa przyrody chronionej (ograniczony dostęp dla prac pielęgnacyjnych) – dopuszczone prace interwencyjne związane z zagrożeniami powstającymi w pobliżu ciągów komunikacyjnych i infrastruktury parkowej.

- a. dopuszczone prace przy odtworzeniu toru kolejki wąskotorowej i przebiegu kolejki Elka,
- b. dopuszczone prace związane z usuwaniem gatunków inwazyjnych,
- c. dopuszcza się możliwość dosadzania różnych gatunków drzew szlachetnych w wybranych miejscach,
- d. dopuszcza się stosowanie ograniczonych zabiegów ochrony czynnej,
- e. nie dopuszcza się działań mających na celu kompleksowe prześwietlanie drzewostanu (wycinaniu dużych drzew).

3.

Ścisła strefa ochrony przyrody (zakazany lub ograniczony wstęp z intensywnymi pracami pielęgnacyjnymi)

- a. dopuszcza się niewielką przebudowę drzewostanu, prześwietlanie i dosadzanie „gatunków szlachetnych”,
- b. dopuszcza się prowadzenie działań mających na celu zwiększenie różnorodności biologicznej,
- c. lokalizacja infrastruktury związanej z ochroną środowiska (np. ochrona przeciwpowodziowa),
- d. lokalizacja działań związanych z edukacją ekologiczną,
- e. nie dopuszcza się działań zmieniających parkowo-leśny charakter obszaru,
- f. dopuszczone koszenie 1 lub 2 x w roku siewek drzew i dużych bylin.

4. | Strefa rekreacyjno-parkowa

- a. utrzymanie charakteru wypoczynkowego,
- b. odtwarzanie kompozycji, kreacja nowych założeń zieleni.

5. | Strefa intensywnej rekreacji

- a. utrzymanie funkcji kulturowych, rekreacyjnych, sportowych, gastronomicznych,
- b. intensywna pielęgnacja zieleni.

6. | Strefa zabudowy i infrastruktury parkowej

- a. rezerwa pod nowe funkcje parkowe (tereny wystaw, punkty promocji Parku i zagadnień ekologicznych),
- b. dopuszczona lokalizacja głównych parkingów na terenie Parku.

7. | Ciagi komunikacyjne

- a. utrzymanie alejowego charakteru o ograniczonym ruchu kołowym,
- b. intensywna pielęgnacja zieleni.

8. | Tereny przeznaczone do wyłączenia pod inwestycje

- a. zakaz lokalizacji funkcji innych niż rekreacyjno-parkowe.

9. | Tereny inne

- a. tereny wyłączone ze zwierzchnictwa Parku: ZOO, Wesołe Miasteczko, Skansen, Stadion,
- b. zakaz prowadzenia działalności sprzecznej z charakterem rekreacyjno-wypoczynkowym Parku.

Mapa Parku Śląskiego

Z PODZIAŁEM NA STREFY

Bibliografia

Zdjęcia

ZBIORY FUNDACJI PARK ŚLĄSKI
ARCHIWUM PARKU ŚLĄSKIEGO

1.Piotr Cyganik

2.Joachim Klonek

3.Wojciech Radwański

4.Mikołaj Suchan

5.Iwona Wander

6.Krzysztof Wiktorowicz

7.Wojciech Zamorski

8.Robert Zembrzycki

9.Piotr Zieliński

Fundacja
Park
Śląski

Dofinansowano ze środków
Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Katowicach

KLASTER
INNOWACJI
SPOŁECZNYCH